

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ ของผู้สูงอายุ

วันที่รับบทความ	03/11/2563
วันแก้ไขบทความ	29/01/2564
วันตอบรับบทความ	09/02/2564

พิมพงา เพ็งนาเรนทร์¹

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความต้องการของผู้สูงอายุต่อการพัฒนาอาชีพเพื่อสร้างรายได้ 2) ศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาอาชีพของผู้สูงอายุ 3) ดำเนินการพัฒนาอาชีพสำหรับผู้สูงอายุ เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถามจากผู้สูงอายุในชุมชน 353 คน ร่วมกับการสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์เชิงลึกตัวแทนผู้สูงอายุ ผู้นำท้องถิ่นและผู้นำชุมชน ผลการวิจัยพบว่า 1) ความต้องการของผู้สูงอายุที่มีต่อการพัฒนาอาชีพ โดยรวมอยู่ในระดับมากซึ่งมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.80$) โดยเรียงตามลำดับคือ ด้านความต้องการทางด้านกิจกรรมมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.12$) ด้านความต้องการในการจัดหางานมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.91$) ด้านโครงการส่งเสริมอาชีพที่มีผลต่อผู้สูงอายุมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.59$) และด้านความต้องการด้านประเภทของโครงการมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.58$) 2) กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านการวางแผน อบต. และชุมชนเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนโดยให้แสดงความคิดเห็นผ่านการทำประชาคมของ อบต. และช่องทางอื่นๆ ด้านการดำเนินงานผู้นำชุมชนจะเป็นหลักในการผลักดันเพื่อให้เกิดโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ด้านการใช้บริการจากโครงการอบต.และชุมชนได้จัดกิจกรรมการฝึกอบรมอาชีพให้ผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่องเช่นกระเป๋ากวักสุเหลื่อใช้โดยการถักสานด้วยมือที่เป็นหลักสูตรในระยะสั้นให้กับผู้สูงอายุด้านการรับผลประโยชน์ผู้สูงอายุที่อยู่ในชุมชนทุกคนสามารถที่จะเข้ามาพัฒนาอาชีพที่ทาง อบต. หรือชุมชนจัดให้ 3) ดำเนินการพัฒนาอาชีพเพื่อสร้างรายได้สำหรับผู้สูงอายุที่ได้จากการสนทนากลุ่มได้ข้อสรุปคือให้กลุ่มวิสาหกิจในชุมชนของตำบลเทพารักษ์ ได้เข้ามาให้ความรู้บรรยายและสอนการทำกระเป๋ากวักสุเหลื่อใช้ซึ่งเหตุผลที่เลือกอาชีพเสริมนี้เพราะว่าชุมชนในตำบลเทพารักษ์เป็นชุมชนเมืองจึงมีวัสดุเหลื่อใช้ขึ้นค่อนข้างมาก เช่น กระบองบรรจุน้ำอัดลม กระบองเบียร์ กล่องบรรจุภัณฑ์ ที่มีลวดลายสวยงาม ซึ่งถ้าผู้สูงอายุที่เข้าร่วมอบรมจะได้มีความรู้และนำไปทำเป็นอาชีพเสริมเพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับผู้สูงอายุ โดยผู้สูงอายุอาจจะรวมกลุ่มกันและไปตั้งสินค้าขายในนามชมรมผู้สูงอายุของตำบล หรือนำสินค้าไปวางขายในงานโอท็อปของตำบลเทพารักษ์ หรือในจังหวัดสมุทรปราการ

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วมของชุมชน การพัฒนาอาชีพ ผู้สูงอายุ

¹ อาจารย์ประจำ หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
e-mail: pimponga.p@dru.ac.th

² Lecturer, Public Administration program, Dhonburi Rajabhat University
e-mail: pimponga.p@dru.ac.th

Community Participation in Career Development for Increasing the Elderly's incomes

Received	03/11/2020
Revised	29/01/2021
Accepted	09/02/2021

Pimpanga Phangnaren¹

Abstract

This research aimed to 1) study the needs of the elderly for career development to generate incomes, 2) study the process of community participation in career development for the elderly, and 3) conduct the career development for the elderly. A questionnaire was used to collect the data from 353 elderly people in the community. Also, focus group discussion and in-depth interview with representatives of the elderly, local leaders and the community leaders were used in data collection. The research results were as follows: 1) the overall needs of the elderly for career development was at a high level ($\bar{X} = 3.80$), which were divided into aspects of the activity ($\bar{X} = 4.12$), the recruitment ($\bar{X} = 3.91$), the career promotion program affecting the elderly ($\bar{X} = 3.59$), and the project type ($\bar{X} = 3.58$) respectively, 2) in aspect of the community participation, SAO and the community allowed the elderly to participate in planning by expressing opinions through the community administration of SAO and other channels. In aspect of the operation, the community leaders would be the key to driving projects and activities continuously. In aspect of using the project services, SAO and the community continuously organized vocational training activities for the elderly, such as hand-woven bags made from waste materials, which was a short course for the elderly. In aspect of the benefit, every elderly person in the community was able to participate in vocational training provided by SAO or the community, 3) regarding the career development for the elderly, the focus group discussion suggested that the community enterprise of Thepharak sub-district held the training in making bags from waste materials. The reason for choosing this supplementary occupation was that the community in Thepharak sub-district was an urban community, so there were quite a lot of waste materials, such as soft-drink cans, beer cans, and packaging boxes with beautiful patterns. The elderly who attended the training would learn the skill and used it for their supplementary occupation in order to increase their own incomes. They may form a group and sell the products on behalf of the elderly club of the sub-district, or sell the products at the OTOP fair of Thepharak sub-district or in Samut Prakan province.

Keywords: community participation, career development, elderly

¹ อาจารย์ประจำ หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
e-mail: pimpanga.p@dru.ac.th

² Lecturer, Public Administration program, Dhonburi Rajabhat University
e-mail: pimpanga.p@dru.ac.th

บทนำ

ประเทศไทยมีการรวบรวมข้อมูลด้านผู้สูงอายุเพื่อติดตามสถานการณ์อย่างต่อเนื่องที่รัฐได้นำข้อมูลต่าง ๆ มาใช้ในการกำหนดนโยบายและแผนที่จะรองรับสังคมสูงวัยอย่างชัดเจนทั้งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 มีการกำหนดแผนประชากร (พ.ศ. 2555-2559) อย่างเป็นรูปธรรมซึ่งแผนนี้มีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนในการพัฒนาคุณภาพประชากรในสังคมสูงวัยว่า “ประชากรไทยทุกคนเกิดมามีคุณภาพได้รับการพัฒนาทุกช่วงวัยให้สามารถเป็นพลังในการขับเคลื่อนการเจริญเติบโตของประเทศมีหลักประกันที่มั่นคงพร้อมเข้าสู่สังคมสูงวัยที่มีการจัดสวัสดิการอย่างยั่งยืนโดยครอบครัวและชุมชนมีส่วนร่วม” นอกจากแผนประชากรในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แล้วรัฐยังได้กำหนดกรอบทิศทางในการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุในระยะยาวเพื่อเตรียมความพร้อมของประชากรและสังคมรวมทั้งคุ้มครองส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตประชากรสูงอายุในรูปของแผนผู้สูงอายุแห่งชาติซึ่งปัจจุบันอยู่ในช่วงของการดำเนินงานตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) ได้มีการติดตามประเมินผลการดำเนินงานตามแผนซึ่งผลจากการประเมินดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าประเทศไทยได้มีการพยายามดำเนินการในด้านต่างๆ เพื่อเตรียมประชากรและพัฒนาคุณภาพชีวิตประชากรสูงอายุในทุกมิติในภาพรวมงานด้านผู้สูงอายุมีความก้าวหน้าไปในระดับหนึ่งแต่ยังคงมีข้อจำกัดว่าอัตราการเร็วในการก้าวสู่สังคมสูงวัยและองค์การสหประชาชาติได้กล่าวถึงการเพิ่มอย่างรวดเร็วของจำนวนและสัดส่วนของผู้สูงอายุวัยปลายอายุ 80 ปีขึ้นไปซึ่งเป็นช่วงวัยที่น่าจะพึ่งพาอย่างเต็มรูปแบบงานด้านที่มีการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมในช่วง 5 ปีที่ผ่านมาคือการขยายขอบเขตของการให้หลักประกันทางเศรษฐกิจขั้นพื้นฐานในรูปของเบี้ยยังชีพมีการออกพระราชบัญญัติกองทุนการออมแห่งชาติ นอกจากนี้ยังมีการพยายามศึกษาเพื่อหาแนวทางปฏิรูปกองทุนผู้สูงอายุการพยายามพัฒนาและปรับปรุงระบบบริการสาธารณสุขในรูปของการดูแลระยะยาวให้แก่ประชากรสูงอายุ (Nations, 2007)

การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจึงเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งต่อความมั่นคงและการพัฒนาของประเทศ ซึ่งมีหลากหลายประเด็นที่ต้องดำเนินการ เช่น การผลักดันให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขับเคลื่อนงานด้านผู้สูงอายุประเด็นเรื่องผู้สูงอายุเป็นประเด็นที่จะส่งผลอย่างสำคัญต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศแต่ที่ผ่านมาการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุมีการดำเนินงานไปค่อนข้างล่าช้าไม่ต่อเนื่องและแปรผันตามความสนใจและนโยบายของผู้นำประเทศกลจักรสำคัญที่จะผลักดันให้งานด้านผู้สูงอายุขับเคลื่อนไปอย่างต่อเนื่องได้รวดเร็วขึ้นคือการกระตุ้นและส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีขีดความสามารถด้านการส่งเสริมพัฒนาศักยภาพและคุ้มครองผู้สูงอายุในชุมชนของตนอย่างเป็นระบบซึ่งจากบทเรียนที่ผ่านมาของโครงการต้นแบบต่าง ๆ จะเห็นได้ชัดว่าหากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับการส่งเสริมให้มีความรู้ความเข้าใจจะสามารถเข้าใจเข้าถึงและพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุได้เป็นอย่างดีเนื่องจากมีบทบาทหน้าที่ตามกฎหมายมีงบประมาณ และสามารถเป็นแกนในการดึงพลังสมาชิกในชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ร่วมผนึกกำลังกันทำงานได้ (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2546)

การพัฒนาอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ของผู้สูงอายุ เป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชนบทให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยมีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) ที่มุ่งสร้างจิตสำนึกให้คนในสังคมตระหนักถึงผู้สูงอายุในฐานะบุคคลที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม และตระหนักถึงความสำคัญของการเตรียมการเข้าสู่การเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี พึ่งตนเองได้ตามยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมผู้สูงอายุในมาตรการที่ 2.3 มาตรการส่งเสริมด้านการทำงานและการหารายได้ของผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2553) ดังนั้น ในการดำเนินการตามแผนพัฒนาผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) จะสำเร็จได้จะต้องอาศัยทรัพยากรซึ่งเป็นคนที่มีบทบาทที่สำคัญมากที่สุดในการผลักดันให้เกิดการพัฒนา กิจกรรมในการพัฒนาอาชีพสำหรับผู้สูงอายุ นอกจากนี้ยังมีทรัพยากรอื่นๆ ที่สำคัญ เช่น เงิน วัสดุ ดิน สถานที่ และการอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนจากหน่วยงานหรือองค์กรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาอาชีพสำหรับผู้สูงอายุให้เกิดขึ้นในชุมชนและสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ที่มุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาความยากจนและการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนส่วนใหญ่ในประเทศ

จังหวัดสมุทรปราการ มีประชากรตามทะเบียนราษฎร ทั้งสิ้น 1,288,158 คน แยกเป็นชาย 619,109 คน หญิง 668,970 คน (ณ เดือนสิงหาคม 2559) เป็นประชากรผู้สูงอายุจำนวน 165,915 คน คิดเป็นร้อยละ 12.88 ของประชากรทั้งหมด ซึ่งแสดงว่าจังหวัดสมุทรปราการจะเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ หากมีประชากรสูงอายุมีสัดส่วนร้อยละ 21 ของประชากรทั้งหมดจังหวัดสมุทรปราการได้มีการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเพื่อเตรียมความพร้อมในการเป็นสังคมผู้สูงอายุที่มีคุณภาพชีวิตที่ดี จึงจำเป็นต้องมีนโยบายเพื่อรองรับผู้สูงอายุให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีศักดิ์ศรี ในแต่ละปีจังหวัดสมุทรปราการได้สนับสนุนอุปกรณ์ให้กับผู้สูงอายุในจังหวัดเช่น รถเข็น เครื่องช่วยเดิน สนับสนุนเครื่องอุปโภคบริโภคแก่ผู้สูงอายุ สนับสนุนการพัฒนาอาชีพ ปรับสภาพแวดล้อม สร้างซ่อมแซมบ้านให้ผู้สูงอายุทุกปี แต่พบว่ายังมีผู้สูงอายุที่ยากไร้บางส่วนยังไม่ได้รับอุปกรณ์ที่จำเป็นที่เหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่ของแต่ละคน บางส่วนอาจยังเข้าไม่ถึง การรับบริการ การเข้ารับบริการฟื้นฟูสภาพให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างเป็นปกติ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะนำแนวคิดการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาอาชีพ รวมถึงแนวทางในการพัฒนาอาชีพของผู้สูงอายุ ทั้งนี้การศึกษาวิจัยจะมุ่งเน้นไปที่ชุมชน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน กรรมการหมู่บ้าน ผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และกลุ่มผู้สูงอายุที่ไม่มีอาชีพหรือรายได้ รวมถึงเป็นผู้สูงอายุที่มีอาชีพและว่างงาน หลังจากการผลิตผลการเกษตร และต้องการที่จะพัฒนาตนเอง พัฒนาอาชีพให้เกิดรายได้มาเลี้ยงครอบครัว และชุมชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการหาแนวทางการพัฒนาอาชีพให้กับผู้สูงอายุ

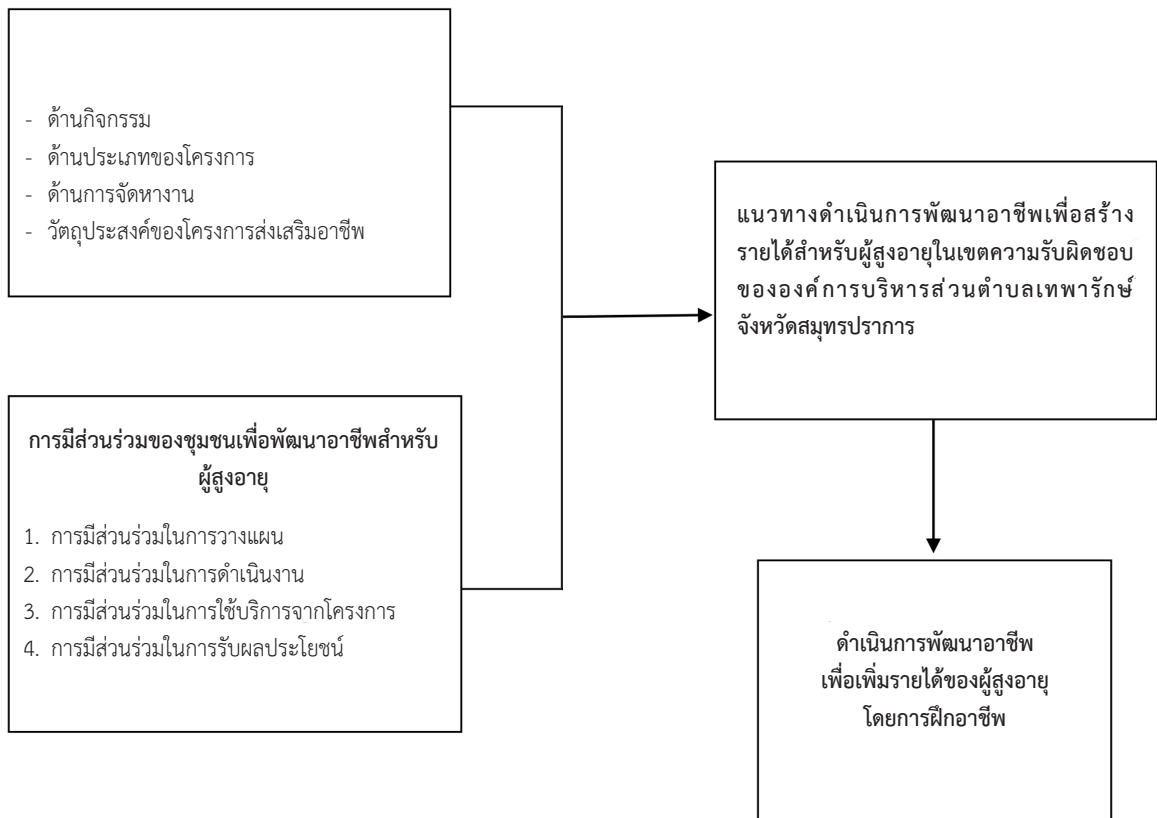
ผู้สูงอายุที่อยู่ในพื้นที่ความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลเทพารักษ์ มีทั้งสิ้น 2,758 คน จำแนกเป็นเพศหญิง จำนวน 1,659 คน เพศชาย 1,099 คน (รายงานการสำรวจขององค์การบริหาร

ส่วนตำบลเทพารักษ์ พ.ศ. 2558) จากจำนวนผู้สูงอายุดังกล่าวคิดเป็นร้อยละ 12.64 ของประชากรในพื้นที่ของ องค์การบริหารส่วนตำบลเทพารักษ์มีทั้งสิ้น 21,814 คนซึ่งเป็นสัดส่วนที่สูง ประกอบกับพื้นที่ทั้ง 5 หมู่บ้าน ในตำบลเทพารักษ์มีลักษณะเป็นชุมชนเมืองจะมีกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาอาชีพให้กับผู้สูงอายุในพื้นที่อย่างไร ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นฐานองค์ความรู้ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการร่วมพัฒนากิจกรรมการพัฒนาอาชีพสำหรับผู้สูงอายุให้เกิดรูปแบบที่นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต ของผู้สูงอายุในชุมชนได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการของผู้สูงอายุต่อการพัฒนาอาชีพเพื่อสร้างรายได้ของผู้สูงอายุ
2. ศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาอาชีพของผู้สูงอายุ
3. ดำเนินการพัฒนาอาชีพเพื่อสร้างรายได้สำหรับผู้สูงอายุทั้ง 5 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1, 2, 6, 8 และ 9 ในตำบลเทพารักษ์ อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ

กรอบแนวคิด

ที่มา : จากผู้วิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ผู้สูงอายุที่อยู่ในเขตความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลเทพารักษ์ อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ ทั้ง 5 หมู่บ้าน ซึ่งมีจำนวนผู้สูงอายุทั้งหมด 2,758 คน เพศหญิงจำนวน 1,659คน เพศชาย1,099คน (รายงานการสำรวจขององค์การบริหารส่วนตำบลเทพารักษ์ พ.ศ. 2558)

กลุ่มตัวอย่าง

1. ข้อมูลเชิงปริมาณกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้สูงอายุในชนบทที่อยู่ในเขตความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลเทพารักษ์ อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ ทั้ง 5หมู่บ้าน ซึ่งมีจำนวนผู้สูงอายุทั้งหมด 2,758 คน นำมาคำนวณหากลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของยามาเน่ (Yamane, 1967) โดยกำหนดความเชื่อมั่นที่ 95% และยอมให้เกิดความผิดพลาดได้ไม่เกิน 5% ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 353 คน

2. ข้อมูลเชิงคุณภาพกลุ่มตัวอย่างคือ สันทนากลุ่ม Focus Group ตัวแทนผู้สูงอายุ ซึ่งอยู่ในเขตความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลเทพารักษ์ อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ ทั้ง 5หมู่บ้าน เป็นผู้สูงอายุที่ไม่มีอาชีพหรือรายได้ รวมถึงเป็นผู้สูงอายุที่มีอาชีพและผู้สูงอายุที่ว่างงาน และต้องการที่จะพัฒนาตนเองและพัฒนาอาชีพให้เกิดรายได้มาเลี้ยงครอบครัวและผู้นำชุมชนทั้ง 5 หมู่บ้าน ตัวแทน อสม. กรรมการหมู่บ้าน ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเทพารักษ์ นักพัฒนาชุมชน ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาอาชีพสำหรับผู้สูงอายุ จำนวน 10 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ข้อมูลเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามแบบมีโครงสร้างโดยมีเนื้อหาของการวิจัยครอบคลุมประเด็นความต้องการของผู้สูงอายุต่อการพัฒนาอาชีพเพื่อสร้างรายได้ของผู้สูงอายุแบ่งออกเป็น 3 ตอน ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับคุณลักษณะส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับความต้องการของผู้สูงอายุต่อการพัฒนาอาชีพเพื่อสร้างรายได้ของผู้สูงอายุตอนที่ 3 เป็นคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับข้อเสนอแนะเพิ่มเติมการตรวจสอบข้อมูล ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้วไปหาความเที่ยงตรง (Validity) โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความครอบคลุมของแบบสอบถามในด้านเนื้อหา (Content Validity) โดยนำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เป็นผู้ประเมินเพื่อหา IOC ปรากฏว่าแบบสอบถามทั้งชุดมีค่าระหว่าง 0.60-1.00 ซึ่งแสดงว่าคำถามมีความตรงเชิงเนื้อหาผู้เชี่ยวชาญเห็นสอดคล้องกันให้ค่า IOC ต่ำสุด 0.60 มากกว่าเกณฑ์ที่กำหนดคือ 0.50 นำแบบสอบถามไปปรับปรุงแก้ไขแล้วนำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ นำแบบสอบถามที่แก้ไขปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try-out) กับประชาชนและ

ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน แล้วนำผลมาหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาได้ความเที่ยง 0.832 (Cronbach, 1970, p. 161) นำแบบสอบถามที่ตรวจสอบคุณภาพเรียบร้อยแล้วไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

2.2 ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group) เกี่ยวกับการศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาอาชีพของผู้สูงอายุการตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพ หลังจากที่ได้เก็บข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบความเชื่อถือได้ (Credibility) การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) (สุภาศักดิ์จันทวนิช, 2548; Miles and Huberman, 1994; Graneheim, 2004, pp. 105-112) และการตรวจสอบข้อสรุปด้วยการยืนยันผล

3. การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.1 ทำการสำรวจข้อมูลแนวทางดำเนินการพัฒนาอาชีพเพื่อสร้างรายได้สำหรับผู้สูงอายุในเขตความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลเทพารักษ์ อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ ทั้งจากการสำรวจภาคสนามและค้นคว้าจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง

3.2 ดำเนินการส่งหนังสือไปถึงองค์การบริหารส่วนตำบลเทพารักษ์ อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ และผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้องเพื่อขออนุญาตทำการเก็บข้อมูล

3.3 เดินทางไปติดต่อประสานงานกับผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อที่จะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้

3.4 นำแบบสอบถามไปดำเนินการเก็บข้อมูลโดยผู้วิจัยลงพื้นที่ทำการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

3.5 ทำการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ตัวแทนผู้สูงอายุ และผู้นำชุมชนทั้ง 5 หมู่บ้าน ตัวแทนอสม. กรรมการหมู่บ้าน ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเทพารักษ์ นักพัฒนาชุมชน ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาอาชีพสำหรับผู้สูงอายุ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ หลังจากที่ได้ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมแบบสอบถามคืนจากกลุ่มตัวอย่างและได้นำมาทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามแล้วผู้วิจัยจะนำแบบสอบถามที่สมบูรณ์นั้นมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยหาค่าต่าง ๆ ดังนี้

4.1.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้สูงอายุที่เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามวิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) จากนั้นนำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยาย

4.1.2 ความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ของผู้สูงอายุ โดยมีเนื้อหาของการวิจัยครอบคลุมประเด็นความต้องการการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาอาชีพ เพื่อสร้างรายได้ของผู้สูงอายุในด้านกิจกรรม ด้านประเภทของโครงการ ด้านการจัดหางาน และด้านวัตถุประสงค์ของโครงการส่งเสริมอาชีพวิเคราะห์โดยค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพหลังจากทำการตรวจสอบข้อมูลก่อนการวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ตีความแบบอุปนัย (Analytic Induction) เพื่อสร้างข้อสรุปจากปรากฏการณ์ที่ได้ศึกษาและตอบคำถามการวิจัย ด้วยการหารูปแบบพฤติกรรมหรือหาข้อเท็จจริงและให้คำอธิบายหรือให้ความหมายแก่พฤติกรรม ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) เพื่อสร้างข้อสรุปในการวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งส่วนใหญ่ข้อมูลที่น่ามาวิเคราะห์เป็นข้อความบรรยาย (Descriptive) ซึ่งได้จากการสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์และจดบันทึก

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

1. ความต้องการของผู้สูงอายุต่อการพัฒนาอาชีพเพื่อสร้างรายได้สำหรับผู้สูงอายุในเขตความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลเทพารักษ์ อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ

1.1 กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (197 คน) มีอายุ 60-69 ปี (168 คน) มีระดับการศึกษาต่ำกว่าประถมศึกษา (181 คน) ประกอบอาชีพค้าขาย (113 คน) ส่วนใหญ่มีสถานภาพเป็นหม้าย (163 คน) มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001-20,000 บาท (122 คน) ส่วนใหญ่มีการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุ (178 คน) ระยะเวลาที่ต้องการพัฒนาอาชีพ 1-2 วัน (232 คน) ช่วงเวลาที่ต้องการพัฒนาอาชีพวันเสาร์-วันอาทิตย์ (281 คน) รูปแบบการจัดกิจกรรมการพัฒนาอาชีพ คือจัดอบรมทำกระเป๋าจากวัสดุเหลือใช้ (220 คน)

1.2 ความต้องการของผู้สูงอายุต่อการพัฒนาอาชีพเพื่อสร้างรายได้ของผู้สูงอายุ โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมากซึ่งมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.80$) เมื่อพิจารณาพบว่า ระดับความต้องการของผู้สูงอายุต่อการพัฒนาอาชีพเพื่อสร้างรายได้ของผู้สูงอายุเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาต่ำสุด คือ ด้านความต้องการทางด้านกิจกรรมมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.12$) รองลงมา คือด้านความต้องการในการจัดหางานมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.91$) รองลงมา คือด้านโครงการส่งเสริมอาชีพที่มีผลต่อผู้สูงอายุมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.59$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือด้านความต้องการด้านประเภทของโครงการมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.58$)

2. กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาอาชีพสำหรับผู้สูงอายุในเขตความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลเทพารักษ์ อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการจากการสนทนากลุ่ม

(Focus Group เมื่อวันที่ 6 พ.ย. 2559) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อการพัฒนาอาชีพสำหรับผู้สูงอายุในเขตความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลเทพารักษ์ อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ ประกอบด้วยนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเทพารักษ์ นักพัฒนาชุมชน ตัวแทนผู้สูงอายุในชุมชน ผู้นำชุมชน ซึ่งประกอบด้วยผู้ใหญ่บ้านผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านและประธานอสม. ในเขตพื้นที่ หมู่ 1, 2, 6, 8 และ 9 ตำบลเทพารักษ์ อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการได้ผลการวิจัยดังนี้

2.1 การมีส่วนร่วมวางแผน ตัวแทนผู้เข้าสนทนากลุ่มกล่าวว่า อบต. และชุมชนเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน การแสดงความคิดเห็นตลอดอยู่แล้วจากเวทีการประชาคมต่าง ๆ เช่น อบต.เคลื่อนที่ การประชาคมตามหมู่บ้านต่างๆ อบต.ให้ความสำคัญที่จะส่งเสริมการพัฒนาอาชีพเพื่อสร้างรายได้สำหรับผู้สูงอายุอย่างแท้จริงโดยถ้ามีงบประมาณที่ได้รับจัดสรรมาจากหน่วยงานอื่นก็จะจัดอบรมให้ผู้สูงอายุที่ว่างงานหรือไม่มีอาชีพที่อยู่บ้านเลี้ยงหลานได้ทำกิจกรรมจะได้ไม่เหงาและรู้สึกโดดเดี่ยวและให้ได้เข้ามามีส่วนร่วมกับคนในชุมชนมากขึ้นเพื่อไม่ให้ผู้สูงอายุรู้สึกเบื่อหรือมองว่าตนเองไม่มีคุณค่าในสังคมส่วนใหญ่ในชุมชนจะมีการนัดพบปะกันทุกเดือน

2.2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานอบต.และผู้นำชุมชนของหมู่บ้านจะเป็นหลักในการร่วมผลักดันเพื่อให้เกิดโครงการและกิจกรรมต่างๆของหมู่บ้านอย่างต่อเนื่อง อบต. และผู้นำชุมชนจะร่วมในการประชุมและเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนทุกครั้งเพื่อรับทราบปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ แต่จะพบปัญหาคือผู้สูงอายุไม่สามารถต่อยอดความรู้ในการนำไปประกอบอาชีพได้จริงเพราะเนื่องจากไม่มีเงินทุนมาต่อยอดในการประกอบอาชีพของตนเองตลอดจนส่วนใหญ่ผู้สูงอายุจะต่างคนต่างอยู่หากไม่มีการจัดประชุมประจำเดือนของหมู่บ้านก็จะไม่มีการเข้ามาร่วมกิจกรรมอย่างอื่นเลย

2.3 การมีส่วนร่วมในการใช้บริการจากโครงการผู้นำชุมชนได้มีการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมอาชีพเช่น กระเป๋าจากวัสดุเหลือใช้โดยการถักสานด้วยมือ กระเป๋าผ้าแสนเมตผลิตภัณท์ผ้าทอมือชนมไทย เครื่องสำอางสมุนไพรและสมุนไพรซึ่งเป็นหลักสูตรในระยะสั้นและดูงานในต่างจังหวัดโดยได้ให้ผู้นำชุมชนทุกคนเข้ามาร่วมในการฝึกอบรมด้วยเพื่อจะได้นำไปจัดตั้งกลุ่มแต่ละอาชีพและเผยแพร่ความรู้ให้แก่คนในชุมชนได้อย่างทั่วถึงเนื่องจากผู้นำชุมชนมองว่าการพัฒนาอาชีพจะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุและคนในชุมชนให้ดียิ่งขึ้นอยากให้ส่งเสริมการฝึกอบรมอาชีพเกี่ยวกับการทำกระเป๋าจากวัสดุเหลือใช้เนื่องจากตำบลเทพารักษ์อยู่ในเขตชุมชนเมืองจึงมีวัสดุเหลือใช้เป็นจำนวนมากน่าจะนำมาทำให้เกิดประโยชน์ได้

2.4 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ตัวแทนผู้เข้าสนทนากลุ่มกล่าวว่า ผู้สูงอายุที่อยู่ในชุมชนทุกคนสามารถที่จะเข้ามาพัฒนาอาชีพที่ทาง อบต. หรือชุมชนจัดได้ให้สำหรับผู้สูงอายุจะได้มีอาชีพและรายได้เพิ่มขึ้นซึ่งส่วนใหญ่จะทำการฝึกอบรมอาชีพที่มีตลาดรองรับในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์รวมถึงหาแหล่งสนับสนุนเงินทุนที่จะนำมาพัฒนาอาชีพให้ผู้สูงอายุได้อย่างต่อเนื่องแต่ในปัจจุบันตำบลเทพารักษ์ยังไม่ได้มีการสนับสนุน

ที่เพียงพอจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการหาตลาดเพื่อรองรับผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นมาจากกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อให้มีตลาดในการจัดจำหน่ายสินค้าได้และองค์การบริหารส่วนตำบลเทพารักษ์หรือคณะกรรมการหมู่บ้านควรมีการจัดสรรเงินทุนในการพัฒนาอาชีพให้ผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่องมากขึ้น

3. แนวทางดำเนินการพัฒนาอาชีพเพื่อสร้างรายได้สำหรับผู้สูงอายุในเขตความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลเทพารักษ์ อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ

3.1 ควรให้ผู้สูงอายุได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างอาชีพหรือร่วมทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งกับกลุ่มอาชีพให้มากขึ้นซึ่งเป็นวิธีที่สามารถสร้างให้ผู้สูงอายุมีความรู้สึกรู้ว่าเป็นกิจกรรมที่เขามีสวนทำให้งิจกรรมเกิดขึ้นและจะให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมมากขึ้น

3.2 ภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดกิจกรรมตามความสนใจหรือความถนัดของผู้สูงอายุ และต้องคำนึงถึงประโยชน์ที่ผู้สูงอายุจะได้รับด้วย เพราะจะส่งผลต่อระดับความสามารถในการที่จะเรียนรู้และประสบความสำเร็จในอาชีพที่ผู้สูงอายุพึงพอใจ

3.3 ภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องสร้างเครือข่ายของกลุ่มผู้สูงอายุ ที่จะต้องมีระบบการจัดการที่เชื่อมโยงกันกับการสร้างอาชีพอย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม

3.4 ภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องให้การสนับสนุนส่งเสริมการแก้ไขปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุโดยมีมาตรการปฏิบัติพื้นฐานที่สอดคล้องและเอื้อให้เกิดระบบการดำเนินงานที่ดี

4. แนวทางการพัฒนาอาชีพเพื่อสร้างรายได้สำหรับผู้สูงอายุในเขตความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลเทพารักษ์ อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ ในช่วงต้นผู้เข้าสนทนากลุ่ม (Focus Group) และการให้สัมภาษณ์ของกลุ่มผู้บริหารท้องถิ่น ผู้นำชุมชนและตัวแทนผู้สูงอายุได้ข้อสรุปและเสนอแนะแนวทางการพัฒนาอาชีพเพื่อสร้างรายได้และพัฒนาให้ความรู้กับผู้สูงอายุที่เกิดแนวปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม จึงได้เสนอให้กลุ่มวิสาหกิจในชุมชนของตำบลเทพารักษ์ เข้ามาให้ความรู้โดยเชิญวิทยากร อาจารย์ รัตนา สุวรรณ จากกลุ่มวิสาหกิจในชุมชนมาบรรยายและสอนการทำกระเป๋ากวักสุตเหลือใช้ซึ่งเหตุผลที่ผู้เข้าร่วม Focus Group เลือกทำโครงการนี้เพราะว่าชุมชนในตำบลเทพารักษ์เป็นชุมชนเมืองจึงมีวัสดุเหลือใช้ค่อนข้างมาก เช่น กระป๋องบรรจุน้ำอัดลม กระป๋องเบียร์ กล่องบรรจุภัณฑ์ ที่มีลวดลายสวยงามหลากหลายยี่ห้อ ซึ่งถ้าผู้สูงอายุที่เข้าร่วมอบรมจะได้มีความรู้และนำไปทำเป็นอาชีพเสริมเพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับผู้สูงอายุ โดยผู้สูงอายุอาจจะรวมกลุ่มกันและไปตั้งสินค้าขายในนามชมรมผู้สูงอายุของตำบล โดยนำสินค้าไปวางขายในงานโอท็อปของตำบลเทพารักษ์ หรืองานโอท็อปของจังหวัดสมุทรปราการ

อภิปรายผลการวิจัย

1. ความต้องการของผู้สูงอายุต่อการพัฒนาอาชีพเพื่อสร้างรายได้สำหรับผู้สูงอายุในเขตความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลเทพารักษ์ อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ

ด้านความต้องการของผู้สูงอายุต่อการพัฒนาอาชีพเพื่อสร้างรายได้สำหรับผู้สูงอายุพบว่าชุมชนทั้ง 5 หมู่บ้าน คือ หมู่ 1, 2, 6, 8 และ 9 ตำบลเทพารักษ์ อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการฝึกอาชีพหรือกิจกรรมที่สามารถนำไปต่อยอดทำให้เกิดรายได้มากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับผลของการศึกษาของ Trondheim (2008) ที่ศึกษาพบว่าผู้สูงอายุมีความต้องการกิจกรรมที่ก่อให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ และงานของ Shea, & Haasen. (2006). ที่ศึกษาพบว่าภายหลังการเกษียณนั้นผู้สูงอายุจะต้องพึ่งพิงรายรับจากแหล่งต่าง ๆ เช่น ประกันสังคม จากเงินบำนาญเกษียณ จากเงินออมและจากการลงทุนของพวกเขาเอง ดังนั้นจะเห็นได้ว่าผู้สูงอายุมีความต้องการกิจกรรมที่ก่อให้เกิดรายได้เป็นอันดับหนึ่ง ด้านความต้องการด้านประเภทของโครงการ ผลการวิจัยพบว่า ความต้องการของผู้สูงอายุต้องการโครงการที่เกี่ยวกับศิลปกรรม เช่น การทำกระเป๋าจากวัสดุเหลือใช้ เป็นรูปแบบโครงการส่งเสริมอาชีพที่ผู้สูงอายุต้องการเข้าร่วมมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับผลของการศึกษาของอภิษฎา เหล่าวัฒนพงษ์ (2554, น. 56-57) ที่ศึกษาพบว่า การจัดโครงการส่งเสริมอาชีพของศูนย์ กศน.เขตและสำนักงานเขตพื้นที่ของเขตกลุ่มตัวอย่างล้วนมีการจัดโครงการเกี่ยวกับลักษณะของศิลปกรรม เช่นการทำอาหาร การทำขนม เป็นต้น ด้านความต้องการด้านการจัดหางาน ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุต้องการให้รัฐจัดหาแหล่งเงินทุนให้แก่ผู้สูงอายุมากที่สุด และด้านความต้องการส่งเสริมอาชีพที่มีผลต่อผู้สูงอายุ ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุต้องการอาชีพที่มีผลตอบแทนทางเศรษฐกิจมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับผลของการศึกษาของอภิษฎา เหล่าวัฒนพงษ์ (2554, น. 56-57) ที่ศึกษาพบว่า ความต้องการของผู้สูงอายุต้องการให้รัฐจัดสรรเงินทุนในการประกอบอาชีพซึ่งผู้สูงอายุส่วนใหญ่ถึงปัจจัยทางเศรษฐกิจมากที่สุด

2. กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาอาชีพสำหรับผู้สูงอายุในเขตความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลเทพารักษ์ อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ

2.1 ด้านการมีส่วนร่วมวางแผน อบต. และชุมชนเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน การแสดงความคิดเห็นตลอดอยู่แล้วจากเวทีการประชาคมต่าง ๆ เช่น อบต.เคลื่อนที่การประชาคมตามหมู่บ้านต่าง ๆ อบต.ให้ความสำคัญที่จะส่งเสริมการพัฒนาอาชีพเพื่อสร้างรายได้สำหรับผู้สูงอายุอย่างแท้จริงส่วนใหญ่ในหมู่บ้านจะมีการนัดพบปะกันทุกเดือนเพื่อมาร่วมประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างคนในหมู่บ้านว่ามีปัญหาและความต้องการอะไรบ้างที่จะพัฒนาคนในชุมชนสอดคล้องกับปาริชาติวลัยเสถียรและคณะ (2543, น. 152-153) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาต่างๆ จะต้องมียุทธศาสตร์ที่เอื้ออำนวยเพื่อให้การพัฒนาอาชีพของผู้สูงอายุเกิดผลสำเร็จได้แก่การมีส่วนร่วมของระบบราชการ

ความร่วมมือของสมาชิกกลุ่มทางสังคมหรือเป็นผู้นำท้องถิ่นนักพัฒนาและองค์กรพัฒนาเพื่อเพิ่มโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ที่ตอบสนองต่อความต้องการของคนในชุมชนได้อย่างแท้จริง

2.2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานผู้นำชุมชนจะเป็นหลักของหมู่บ้านในการร่วมผลักดันริเริ่มเพื่อให้เกิดโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ของหมู่บ้านอย่างต่อเนื่องส่วนใหญ่จะมีผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านตลอดจนประธานอสม. จะร่วมในการประชุมและเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนทุกครั้งเพื่อรับทราบปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุตลอดจนการอำนวยความสะดวกในด้านความปลอดภัยและทรัพยากรให้แก่ชุมชนจากที่ผ่านมาผู้นำชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดทำโครงการเพื่อนำเสนอองค์การบริหารส่วนตำบลเทพารักษ์ให้ผู้สูงอายุได้มีการปฏิบัติกิจกรรมเกี่ยวกับการฝึกอาชีพมากขึ้นเช่นในปี 2558 มีการร่วมสนับสนุนพัฒนาอาชีพเกี่ยวกับกระเป๋าผ้าแสนเมตตาการทำผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือจะมีการอบรมบ่อยครั้งแต่พบปัญหาที่ผู้สูงอายุไม่สามารถต่อยอดความรู้ในการนำไปประกอบอาชีพได้จริงเพราะไม่มีเงินทุนมาต่อยอดในการประกอบอาชีพของตนเองตลอดจนส่วนใหญ่จะต่างคนต่างอยู่หากไม่มีการจัดประชุมประจำเดือนของหมู่บ้านก็จะไม่มีการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างอื่นเลยทั้งนี้ผู้นำชุมชนจึงได้มีการขอความร่วมมือทั้งในการสนับสนุนงบประมาณการจัดไปฐานการอบรม/สัมมนาเช่นการทำสบู่อัจฉริยะและงานจักสานจังหวัดชลบุรีเป็นต้นเพื่อให้มีการได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์อย่างหลากหลายกับสถานประกอบการอื่นๆและนำมาสร้างเครือข่ายให้เกิดการพัฒนาอาชีพให้กับผู้สูงอายุและคนในชุมชนซึ่งส่วนใหญ่โครงการที่ได้นำเสนอไปจะได้รับความร่วมมือจากองค์การบริหารส่วนตำบลเทพารักษ์และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสุรกุล เจริญธรรม (2541, น. 41-46) ที่ได้กล่าวถึงทฤษฎีการสร้างผู้นำ (Leadership) ว่าผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญของการรวมกลุ่มคนมุ่งไปยังเป็นเป้าประสงค์และทำให้เกิดการระดมความร่วมมือปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพมีความริเริ่มสร้างสรรค์ดังนั้นการสร้างผู้นำที่ดีย่อมจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยดีและสอดคล้องกับงานวิจัยของศราวุธติมาก (2549) ได้ศึกษาการพัฒนากลุ่มอาชีพบ้านสะพานหินหมู่ที่ 9 ตำบลท่าฉนวนอำเภอเมืองจันทบุรีจังหวัดจันทบุรีผลการวิจัยพบว่าแนวทางและวิธีการพัฒนาการดำเนินงานกลุ่มอาชีพบ้านสะพานหินจะเน้นการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของสมาชิกการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของกลุ่มอย่างสม่ำเสมอและการดำเนินงานศูนย์กลางการเรียนรู้และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนซึ่งช่วยทำให้เกิดแนวทางในการดำเนินงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 การมีส่วนร่วมในการใช้บริการจากโครงการอบต.และผู้นำชุมชนได้มีการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมอาชีพเช่นกระเป๋าจากวัสดุเหลือใช้โดยการถักสานด้วยมือ กระเป๋าผ้าแสนเมตตาผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือขนมไทยเครื่องสำอางสมุนไพรและสมุนไพรโดยจัดเป็นหลักสูตรในระยะสั้นและพากลุ่มผู้สูงอายุไปศึกษาดูงานในชุมชนที่มีความเข้มแข็งในการฝึกอาชีพและสามารถนำไปต่อยอดสร้างอาชีพได้สำเร็จและผู้นำชุมชนทุกคนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการฝึกอาชีพด้วยเพื่อจะได้ไปจัดตั้งกลุ่มแต่ละอาชีพและเผยแพร่ความรู้ให้แก่คนใน

ชุมชนได้อย่างทั่วถึงเนื่องจากผู้นำชุมชนมองว่าการพัฒนาอาชีพจะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ และคนในชุมชนให้ดียิ่งขึ้นเพราะสามารถเป็นอาชีพเสริมและก่อให้เกิดรายได้สามารถใช้เวลารว่างให้เป็นประโยชน์และเกิดการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในสังคมมากยิ่งขึ้น

2.4 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ผลการสนทนากลุ่ม มีดังนี้ ตัวแทนผู้เข้าสนทนากลุ่มกล่าวว่า ผู้สูงอายุที่อยู่ในชุมชนทุกคนสามารถที่จะเข้ามาพัฒนาอาชีพที่ทาง อบต. หรือชุมชนจัดให้เพื่อผู้สูงอายุจะได้มีอาชีพและรายได้เพิ่มขึ้นซึ่งส่วนใหญ่จะทำการฝึกอาชีพที่มีตลาดรองรับในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์รวมถึงหาแหล่งสนับสนุนเงินทุนที่จะนำมาพัฒนาอาชีพให้ผู้สูงอายุได้อย่างต่อเนื่องแต่ในปัจจุบันตำบลเทพารักษ์ยังไม่ได้รับการสนับสนุนที่เพียงพอจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการหาตลาดเพื่อรองรับผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นมาจากกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อให้มีตลาดในการจัดจำหน่ายสินค้าได้และองค์การบริหารส่วนตำบลเทพารักษ์หรือคณะกรรมการหมู่บ้านควรมีการจัดสรรเงินทุนในการพัฒนาอาชีพให้ผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่องมากขึ้นสอดคล้องกับแนวคิดของสมศักดิ์ศรีสันติสุข (2551, น. 87) ได้กล่าวว่าสังคมจะเกิดความมั่นคงและดำเนินไปตามเป้าหมายที่วางไว้ทั้งนี้การพัฒนาชุมชนต้องมุ่งเน้นให้โครงสร้างต่าง ๆ ของชุมชนคือบุคคลกลุ่มและองค์กรต่างๆปฏิบัติหน้าที่ของตนให้เต็มศักยภาพและประสานสัมพันธ์ที่ดีต่อกันเพื่อรวมพลังของชุมชนให้พร้อมในการสร้างความร่วมมือพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งตลอดจนแหล่งเงินทุนที่จะนำมาพัฒนาอาชีพให้ผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง

3. แนวทางดำเนินการพัฒนาอาชีพเพื่อสร้างรายได้สำหรับผู้สูงอายุในเขตความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลเทพารักษ์ อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ พบว่าเป็นชุมชนเมืองที่ประสบปัญหาหลายประการซึ่งผู้เข้าร่วมได้นำเสนอแนวทางดำเนินการพัฒนาอาชีพ และผู้วิจัยได้สรุปเป็นแนวทางการพัฒนาอาชีพเพื่อสร้างรายได้สำหรับผู้สูงอายุดังนี้ 1. ด้านการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ ในการสร้างอาชีพหรือการทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งของกลุ่มอาชีพแรงจูงใจ และกำลังใจของผู้สูงอายุ และทัศนคติที่ดีในการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับ Cohen and Uphoff (1980, p. 219) ได้วิเคราะห์การมีส่วนร่วมในการพัฒนา โอกาสทางเศรษฐกิจสำหรับผู้สูงอายุใน 4 ขั้นตอน คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรม การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล 2. ด้านความสนใจ หรือความถนัดของผู้สูงอายุในการเข้าร่วมทำกิจกรรม หรือการสร้างอาชีพ เกิดจากการสั่งสมการเรียนรู้และประสบการณ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศศิเพ็ญ พวงสายใจและคณะ (2552) ความเป็นไปได้ในการส่งเสริมและสร้างแนวทาง การมีงานทำเพื่อการมีรายได้ของผู้สูงอายุในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าการรับรู้ ความสนใจ และความเข้าใจต่อการสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุจะเป็นแนวทางในการส่งเสริมและสร้างอาชีพให้กับผู้สูงอายุได้ 3. ด้านการสร้างเครือข่ายกลุ่ม ผู้สูงอายุที่มีความสัมพันธ์กัน มีโครงสร้างและระบบ การจัดการการเชื่อมโยงกันก่อให้เกิดการสร้างกลุ่ม หรือการสร้างอาชีพ สร้างรายได้

ร่วมกันอย่างเป็นระบบและอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Alexandra Cristina Ramos da Silva lopes (2006, p. 64) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ในการจัดสวัสดิการให้กับผู้สูงอายุในโปรตุเกส พบว่าสถาบันหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องในการดูแลผู้สูงอายุการสนับสนุนของครอบครัวมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อการสร้างเครือข่ายและจัดสวัสดิการต่าง ๆ ให้กับผู้สูงอายุ 4. ด้านการสนับสนุนส่งเสริมจากภาครัฐและภาคเอกชน ในการสนองตอบต่อปัญหาและ ความต้องการของผู้สูงอายุโดยมีมาตรการปฏิบัติพื้นฐานที่สอดคล้อง และเอื้อให้เกิดระบบการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแนวทางการพัฒนาอาชีพเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับผู้สูงอายุให้เกิดแนวปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Hampton (2008, p. 56) ได้ศึกษาเรื่องผู้สูงอายุและสวัสดิการในซิมบับเว พบว่านโยบายจากภาครัฐหรือองค์กรเอกชนที่ส่งเสริมสนับสนุนผลักดันภาวการณ์ทำงานให้กับผู้สูงอายุจะมีความสำคัญในการขับเคลื่อน เศรษฐกิจของประเทศทั้งในเขตชนบทและเขตเมืองได้

4. ดำเนินการพัฒนาอาชีพเพื่อสร้างรายได้สำหรับผู้สูงอายุในในเขตความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลเทพารักษ์ อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการผู้วิจัยร่วมกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนของตำบลเทพารักษ์ ใช้กระบวนการวิจัยที่ยึดกรอบแนวคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริที่มิวิจัยชุมชนได้มีแนวคิดคือการพัฒนาอาชีพเพื่อสร้างรายได้สำหรับผู้สูงอายุโดยเชิญวิทยากร อาจารย์รัตน สวรรณา จากกลุ่มวิสาหกิจในชุมชนมาบรรยายและสอนการทำวัสดุเหลือใช้โดยการถักสานด้วยมือซึ่งตฤณวัชรธรรม (2547, p. 30) ได้กล่าวว่าการสนับสนุนให้ประชาชนสามารถช่วยตนเองได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพของตนเองจากการพยายามใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นจะเกิดการพึ่งพาและช่วยเหลือตนเองได้สอดคล้องกับงานวิจัยของสุมาลีคู่สกุลนิรันดร์ (2531) ได้ศึกษาการประกอบอาชีพของชาวนาอีสาน: ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านศรีฐานอำเภอป่าติ้วจังหวัดยโสธรพบว่าการประกอบอาชีพเสริมของชาวบ้านทำให้ชาวบ้านมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นชาวบ้านลดภาวการณ์มีหนี้สินและมีความสุขเพิ่มขึ้น รมรงค์ส่งเสริมการรวมกลุ่มในรูปแบบต่าง ๆ ให้มากขึ้นเช่นกลุ่มอาชีพกลุ่ม OTOP เพื่อให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในกิจกรรมการสร้างรายได้ให้มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของรฐาเตียวต้อย (2549) ได้ศึกษาสภาพการดำเนินงานและการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มอาชีพโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ระดับ 5 ดาวจังหวัดนครปฐมผลงานวิจัยพบว่าความสำเร็จของกลุ่มอาชีพนารายได้เพิ่มมากขึ้นให้แก่ครอบครัวนอกจากนี้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการทำงานมีทีมงานที่ดีและพยายามพัฒนาความรู้ความสามารถเพื่อขยายฐานการตลาดต่อไปในอนาคตสู่สากล จัดทำฐานข้อมูลของผู้สูงอายุในหมู่บ้านเพื่อเป็นฐานข้อมูลเกี่ยวกับผู้สูงอายุในชุมชนตำบลเทพารักษ์ อำเภอเมืองสมุทรปราการ ทั้งที่มีอาชีพและไม่มีอาชีพอยู่ในช่วงว่างงานรวมทั้งผู้สูงอายุที่ต้องการพัฒนาอาชีพและลักษณะของงานที่ต้องการฝึกอบรมอาชีพซึ่งปรียาพรวงศ์อนุตรโรจน์ (2553, น. 88-89) ได้อธิบายว่าคนเราจะเลือกอาชีพที่สามารถตอบสนองความต้องการที่สูงสุดของเราเป็นความต้องการทั้งทางร่างกายและจิตใจสอดคล้องกับทฤษฎีของ

จิตติมาคงปาน (2551, น. 24-25) กล่าวว่าบุคคลส่วนใหญ่จะเลือกอาชีพเพื่อให้สนองความต้องการของตน และถ้าเลือกอาชีพได้สอดคล้องกับความต้องการจะทำให้มีแนวโน้มที่จะประสบความสำเร็จในชีวิตและการทำงานซึ่งการที่บุคคลจะประสบความสำเร็จและมีความสุขในการประกอบอาชีพมากนักน้อยเพียงใดคือการที่อาชีพนั้นสนองความต้องการของเขาได้ขนาดไหน สร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อพัฒนาส่งเสริมให้คนในชุมชนได้ไปร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆหรือทัศนศึกษาดูงานเพื่อเกิดการเชื่อมโยงกับกลุ่มเครือข่ายอื่น ๆ มากขึ้นและนำมาพัฒนาคนในชุมชนให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ๆและพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนสอดคล้องกับแนวคิดของปรียาพรวงศ์อนุตรโรจน์ (2553, น. 87) กล่าวว่าการสร้างเครือข่ายที่กว้างขวางขึ้นไปพร้อม ๆ กับที่บุคคลในชุมชนมีความก้าวหน้าในอาชีพของตนมากขึ้นจะช่วยส่งเสริมให้บุคคลเกิดความพึงพอใจในตนเองและเพิ่มผลผลิตสู่การสร้างรายได้ต่อชุมชนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. หน่วยงานภาครัฐควรจัดสร้างศูนย์ข้อมูลเพื่ออำนวยความสะดวกในการหางานของผู้สูงอายุ ซึ่งข้อมูลควรประกอบด้วยข้อมูลด้านความต้องการของนายจ้าง ลักษณะงาน อัตราค่าจ้าง ความสามารถทักษะในการทำงานของผู้สูงอายุ
2. หน่วยงานภาครัฐควรสร้างมาตรการให้เงินอุดหนุน ค่าจ้างในการจ้างงานให้กับผู้สูงอายุและให้การสนับสนุนงบประมาณในการประกอบอาชีพแบบให้เปล่าและมีการประกันรายได้ให้กับกลุ่มผู้สูงอายุ
3. ควรมีการติดตามและประเมินผลการพัฒนาอาชีพสำหรับผู้สูงอายุในตำบลเทพารักษ์อย่างต่อเนื่องเพื่อจะทำให้ทราบถึงการดำเนินการและการนำไปปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บรรณานุกรม

- กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2553). แผนยุทธศาสตร์สวัสดิการสังคมไทย ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2555-2559 [ค้นเมื่อ. 20 กรกฎาคม 2558]. จาก : <http://www.m-society.go.th>
- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2546). แนวคิดคู่มือปฏิบัติงานสภาตำบล และ อบต. กรุงเทพฯ : สำนักกฎหมายและระเบียบท้องถิ่น.
- จิตติมา คงปาน. (2551). การพัฒนาแบบสำรวจความสนใจในอาชีพสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการวัดผลและวิจัยการศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี.
- ตฤณธวัช ชูระวร. (2547). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมอาชีพอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมเทคโนโลยีสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- ธรรมา เตียวต้อย. (2549). สภาพการดำเนินงานและการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มอาชีพโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ระดับ 5 ดาวจังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาต่อเนื่องมหาวิทยาลัยศิลปากร. กรุงเทพฯ.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2553). จิตวิทยาการบริหารงานบุคคล. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. (2543). กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ศราวุธ ดีมาก. (2549). การพัฒนากลุ่มอาชีพบ้านสะพานหินหมู่ที่ 9 ตำบลท่าฉนวน อำเภอมนोरมย์ จังหวัดชัยนาท. ลพบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- ศศิเพ็ญ พวงสายใจ และคณะ. (2552). โครงการความเป็นไปได้ในการส่งเสริมและสร้างแนวทางการมีงานทำเพื่อการมีรายได้ของผู้สูงอายุในพื้นที่นำร่องจังหวัดลำปางกรณีศึกษา ตำบลห้างฉัตร อำเภอห้างฉัตรจังหวัดลำปาง. เชียงใหม่ : คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุภางค์ จันทรวานิช. (2548). วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรกุล เจนอบรม. (2541). วิสัยทัศน์ผู้สูงอายุและการศึกษานอกระบบสำหรับผู้สูงอายุไทย. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุมาลี คู่สกุลนิรันดร์. (2531). การประกอบอาชีพเสริมของชาวนาอีสานศึกษาเฉพาะกรณีบ้านศรีฐาน อำเภอป่าติ้วจังหวัดยโสธร. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2551). **การศึกษาสังคมและวัฒนธรรม**.ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อภิษฎา เหล่าวัฒนพงษ์. (2554). ความต้องการและแนวทางในการจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุด้านอาชีพ
โครงการส่งเสริมอาชีพพื้นที่กรุงเทพมหานคร. **วิทยบริการ**, 22 (3): 56 – 67.
- Alexandre Cristina Ranos da Silva lopes. (2006). **Welfare Arrangements, Safety Nets and Familial Support for the Elderly in Portugal**. Retrieved May 9, 2014, from <http://ler.lettras.up.pt/uploads/ficheiros/5041.pdf>
- Cohen, J. M. & Uphoff, N. T. (1980). Participation's Place in Rural Development: Seeking Clarity through Specificity. **World Development**, 8(3).
- Cronbach, L. J. (1970). **Essentials of Psychological Test** (5th ed.). New York: Harper Collins.
- Graneheim, B. L. (2004). Qualitative Content Analysis in Nursing Research: Concepts, Procedures and Measures to Achieve Trustworthiness. **Nurse Education Today**. 24: 105-112.
- Hampton, J. (2008). **Elderly People and Social Welfare in Zimnanwe**. Retrieved May 9, 2014, from <http://journals.Cambridge.org/action/displayAbstract?sessionId=19A4CC20FA70B9A71431706C7874F2A.journals?fromPage=online&aid=2654772>
- Miles, M. B. and Huberman, A. M. (1994). **Qualitative Data Analysis**. (2nd ed). Thousand Oaks: SAGE.
- Shea, G. F., & Haasen, A. (2006). **The older worker advantage: Making the most of our aging workforce**. Greenwood Publishing Group.
- Trondheim. (2008). **Function and Work Ability Follow Multidisciplinary Rehabilitation for Individuals with Chronic Musculoskeletal Pain**. The degree philosophiae doctor, Department of Social Work and health Science, Norwegian Univesity.
- Yamane. (1967). **Taro Statistic: An Introductory Analysis**. New York: Harper & row.